

Джон Говард

Херсонці дбайливо бережуть у своїй пам'яті імена видатних і знаменитих людей, причетних до історії України, до історії нашого краю. І одне з них – Джон Говард, англієць, для котрого головним у житті була благодійність, допомога тим, хто її потребує. Він став першим, хто глибоко дослідив стан тюрем, становище в'язнів і створив прогресивну для свого часу тюремну систему. Джон Говард відвідав місця позбавлення волі по всій Європі, і його заслужено називали другом в'язнів. Він став також засновником науки про тюрми. В Росії вона спочатку так і називалась – тюремознавство.

Народився відомий філантроп (*філантропія* в перекладі з давньогрецької – «людинолюбство») в англійському місті Енфілді, в родині багатого купця, 2 вересня 1726 року. Д. Говард набув хороші знання у природничих та гуманітарних науках, географії, знав кілька мов. Отримавши після смерті батька великий спадок, він не став комерсантом, а продовжив займатися наукою та широкою благочинною діяльністю.

Не маючи спеціальної медичної освіти, він, на думку загалу, був хорошим лікарем. Обширні знання в області медицини він здобув самоосвітою та великою практикою.

Його цікавила можливість боротьби з тяжкими інфекційними захворюваннями і, перш за все, з чумою. Джон Говард об'їздив ряд країн Середземномор'я і, часто ризикуючи власним здоров'ям та життям, наполегливо вивчав у карантинах і лазаретах страшну хворобу та способи боротьби з нею. Поряд з інфекційними захворюваннями він успішно лікував пацієнтів і від багатьох інших, звичайних, захворювань. Біографи Говарда описують такий випадок із його життя: під час перебування у Константинополі він отримав запрошення у палац, до безнадійно хворої доньки паші. Він врятував дівчину. Слава про видатного лікаря швидко поширилася по багатьох державах. А сам Джон Говард відтоді вирішив лікувати лише бідних і знедолених.

Мандруючи країнами Європи, Азії, Говард подолав величезну відстань – 68 тисяч кілометрів. І це при тому, що залізних доріг у той час не було.

Вперше Джон Говард завітав до Росії в 1781 році, побував у Петербурзі, Кронштадті, Москві, Твері, Вишньому Волочку. Він був уже європейською знаменитістю, і Катерина II запросила його на бесіду. Говард запрошення не прийняв: «Моя ціль – відвідання тюрем, а не палаців».

Але ідеї Говарда зацікавили російську імператрицю, і в низці підписаних нею постанов мова йшла про організацію роботи в'язниць. Вони були написані на основі робіт Говарда.

Вдруге Говард приїхав до Росії в липні 1789 року. В листі до свого друга він із задоволенням повідомляв, що скрізь відвідує в'язниці та шпиталі, «двері яких відкриті для мене. Деякі бургомістри навіть супроводжують мене. В Москві лікарні у дуже печальному стані. Я маю намір встановити філантропію в цих віддалених місцях... Сподіваюсь на найкраще».

Але в Москві Говард не затримується: він поспішає на Південь, до поранених та хворих воїнів – учасників російсько-турецької війни. У жовтні 1789 року він прибуває до Херсону. Напередодні зими наступ російських військ було відкладено, та Говард вирішив залишитися до того часу, коли його допомога буде особливо потрібна. Він оселився в

будинку № 13 по вулиці Суворова (цей будинок, на жаль, до нашого часу не зберігся), що належав придворному Катерини II, Дофіне. Знаменитому філантропу влаштовується якнайкращий прийом, імператриця Катерина направляє до Херсону вказівки, котрими велить виконувати всі його поради і накази.

Говард близько сходиться зі своїми співвітчизниками, що знаходились тоді у Херсоні, з капітаном I рангу Престманом, що мав англійське походження, а також із контр-адміралом Мордвіновим.

Для Джона Говарда у Херсоні відкрилось широке поле діяльності. Місто щойно вступило в свої друге десятиліття. Його мешканці потребували багато чого. Шпитали були переповнені пораненими, хворими. З'явилися випадки захворювання на тиф.

В журналі «Сын отечества» (грудень 1851 року) так описано цей період його життя:

«Він вірний собі і тут. Відвідувати два-три рази на день лікарні та тюремний замок, допомагати всім нещасним порадою і справою, лікувати за свій рахунок всіх бідних – ось його спосіб життя в Херсоні! Ні холод, ані негода, ні обставини не могли втримати його від виконання цих щоденних добровільних обов'язків».

Глибокою зимою, піддавшись на умовляння поміщика Ф. Комстадіуса, Джон Говард із контр-адміралом Мордвіновим їде в село Садово до хворої родички поміщика. Двічі відвідав він хвору. Вилікувати не зміг – жінка померла.

Та лікар сам також тяжко захворів. Князь Потьомкін прислав до гостя Росії найкращого лікаря. Проте і в цьому випадку медицина виявилася безсилою. Говард помирав і знав це. Його відвідав друг капітан Престман.

Розрад співвітчизника Говард не прийняв: «Я добре знаю, що мені залишилося жити зовсім небагато». І попросив: «Є таке місце біля маєтку Дофіне. Ти його добре знаєш, тому що я часто говорив, що хотів би бути похований тут. І дозволь попросити тебе не страждати, як звичайно на похороні, не ставити ніякого пам'ятника, ніяких написів. Покладіть мене тихо в землю, із сонячним годинником на могилі, і дозвольте мені бути забутим». Дуже скромний чоловік, котрий жив заради інших, і в смертний час залишився вірним собі.

20 січня 1790 року близько 8-ї години ранку Джон Говард помер.

Контр-адмірал Мордвінов зняв з нього посмертну маску і надіслав її разом із духовним заповітом в Англію.

Але світла пам'ять про гуманну самовіддану людину живе в серцях людей, в серцях жителів Херсона. На пам'ятнику на могилі Д. Говарда було написано: «Іван Говард. Хто б ти не був, тут похований твій друг». І дата – 1790.

Пам'ятник Джону Говарду роботи архітектора В. П. Стасова встановлено в Херсоні на Поштової вулиці в 1827 році (зараз це проспект Ушакова). Його ім'я носять вулиці в селах Степанівці, Садовому.

На його батьківщині пам'ятники славетному сину англійського народу встановлені при соборі Святого Павла в Лондоні і в місті Бедфорді.

Джерело:

К истории Херсонщины причастен. Джон Говард. Век XVIII. – Херсон, 1990.